

Transskription af:

Alletiders Fest

S1E2. Hemmelig juleaften i nazisternes fængsel

Værter: Julie Ralund og Thomas Klinkby

Medvirkende: Historiker Nina Bauer og huskok Birgitte Kampmann

Lyd og redigering: Gustav Niepoort

Redaktør: Troels Donnerborg

Intro: Du lytter til en podcast fra Nationalmuseets mediehus. Vores tid.

Thomas Klinkby: I dag skal vi tilbage til 1944, og vi skal holde julefest i en arrest.

Julie Ralund: Ja, ikke bare julefest, vi skal holde juleaften.

Thomas Klinkby: Det er rigtig. Det er lige derinde på den anden side. Men før vi går ind i julen skal vi lige ha vores festvært med. Hun kommer her.

Julie Ralund: Hej Nina.

Nina Bauer: Hej

Julie Ralund: Du er madhistoriker, forfatter og foredragsholder, og du har inviteret os med i dag.

Nina Bauer: Det har jeg, men vi skal lige være forsigtige, fordi vi kan jo ikke bare gå ind i arresten. Det er Kolding Arrest værdig, og det er farligt at være i Kolding på den her tid, fordi ikke så langt fra arresten der sidder Gestapo på Staldgården, så vi skal lige være forsigtige. Vi har... Jeg har fået et hemmeligt signal for, hvordan vi kommer ind i fængslet. Hvis nu en af jer lige kan ringe hurtigt på dørklokken. To gange. To korte ring.

Thomas Klinkby: Det gør jeg lige.

Nina Bauer: Og så venter vi og ser om der bliver blinket med lyset. Nej, der er helt mørkt. Det betyder, der er fri bane. Nu kan vi åbne døren og lister os ind i arresten.

Thomas Klinkby: Lad os komme ind.

Julie Ralund: Ej hvor godt. Spændende!

Thomas Klinkby: Mit navn er Thomas Klinkby.

Julie Ralund: Og jeg hedder Julie Ralund. Og du lytter til Alletiders fest, hvor vi inviterer dig til en fest i historien.

Thomas Klinkby: Vi kommer til at smage på fortiden og høre historien, så det næsten er som at være der selv.

Julie Ralund: Når jeg kommer til en fest, så vil jeg faktisk gerne have noget at drikke med det samme. Det er ligesom om, at det løsner tungebåndet, ik Thomas?

Thomas Klinkby: Helt sikkert. Nu er vi jo kommet ind. Hvor skal vi sidde, og hvad skal vi drikke?

Nina Bauer: Jamen, vi er så heldige, at fordi vi kommer udefra, så vi skal sidde her her på cellegangen, fordi vi er jo uden for cellerne. Fangerne de holder jo jul inde i cellerne. Men som I kan se, så har de åbnet alle jernklapperne dér hvor de plejer at få mad igennem, så de kan kigge ud, så vi kan hilse på dem og se, hvad de får at spise. Og vi har fået noget gløgg her, som vi skal have drikke. Det er noget meget spændende, fordi det er helt en helt ny drik i Danmark. Den kommer fra det nordlige Sverige, og det her er første gang, vi prøver det her i 1944.

Julie Ralund: Nå hvor spændende!

Julie Ralund: Ej, og så er vi heldige, fordi det får vi lov at få. Fangerne, der kan vi ikke give dem... De kan ikke få gløgg, men vi har nogle vitaminoflasker, der er blevet skoldet og fyldt med snaps, som er blevet smuglet ind, fordi hvis de bliver taget med det, så kan det gå for at være medicin.

Thomas Klinkby: Er det gløgg, som vi kender fra i dag?

Julie Ralund: Nej, det er det ikke helt. Det er jo en særlig gløgg. Så den her, den består af, hvad vi lige hvad vi har kunnet skrabe sammen. Og så selvfølgelig den her nye svenske opskrift. Så der er noget rødvin og noget portvin og noget hakket sukat. Og en pilsner.

Julie Ralund: Og en pilsner!?

Nina Bauer: Pilsner. Det er krigstidsgløgg det her.

Thomas Klinkby: Det lyder nu meget festligt, og som overflod. Lad os skåle.

Julie Ralund: Hellere det end snaps, ikke.

Thomas Klinkby: Okay, skal vi prøve? Skål.

Nina Bauer: Den smager da godt.

Thomas Klinkby: Den smager da rigtig godt.

Julie Ralund: Jeg tænker lige, at vi allerede nu skal sige at det... Jeg smiler lige til Birgitte, som står heroppe. Der er vores huskok.

Thomas Klinkby: Hun står herovre lige bagved og kokkererer. Der er nemlig også noget mad på vej, som vi skal sætte tænderne i senere, så vi kan komme så tæt på at smage historien som muligt.

Julie Ralund: Nå, men nu skal I altså lige høre lidt mere, fordi hvorfor er vi taget til Kolding Arresthus, hvad der er særligt ved det sted her i 1944?

Nina Bauer: Jamen, Kolding Arresthus er et helt særligt sted under besættelsen og særligt efter 1943, fordi her kommer Gestapo til Kolding og etablerer et hovedkvarter i det, der hedder Staldgården, som er en del af Koldinghus. Og det betyder, at lige pludselig bliver alle modstandsfolk og andre, der bliver arresteret i Syd og Sønderjylland. De bliver typisk sendt til Kolding for at blive forhørt af Gestapo. Samtidig er der Kolding Arresthus, hvor fangerne sidder, når de ikke, når de ikke bliver forhørt. Og så har tyskerne også overtaget Kolding Arresthus. De har overtaget første og anden etage til til fanger, der på en eller anden måde har forbrudt sig mod værnemagten. Det vil sige, det kan være, det kan være danske fanger, men det kan også være tyske soldater, der har brudt brudt loven. Faktisk er det sådan, at de eneste fanger, der sidder i Kolding arresthus, der ikke har noget, der ikke har noget med besættelsesmagten at gøre, ikke har helt almindelige forbrydere. De har fået lov at være i kælderens. Det er det eneste sted, som den danske arrestforvarer styrer, så tyskerne sidder på resten, og vi er inde på første sal nu og sidder og spiser, så der er en del modstandsfolk, der sidder her og venter. De sidder og venter, fordi der kan komme. Hver eneste dag kan der komme besked om, at nu går

der, og nu skal de transporteres enten til København til videre rettergang og muligvis henrettelse, eller de kan blive transporteret videre til Frøslevlejren, hvor de så kan sidde. Og hvis de er meget uheldige, så bliver de jo transporteret videre fra Frøslevlejren til Tyskland.

Julie Ralund: Til koncentrationslejre eller?

Nina Bauer: Til koncentrationslejre.

Julie Ralund: Så det vil sige en slags mellemstation, hvor man ikke kender sin skæbne endnu måske?

Nina Bauer: Netop, og man kan også sige, det ikke så meget i selve arresten, men ude på Staldgården i forhørscellerne, der gør de også meget brug af celle-stikkere. Det vil sige, de sidder... Det sidder folk derinde, som er plantet for at se, om de kan få ekstra oplysninger om modstandsfolk og andre hjælpere, der har været til. Så det er et meget uhyggeligt sted at være.

Thomas Klinkby: Hvorfor er vi her og holder fest?

Julie Ralund: Vi er så heldige, at vi har mulighed for ikke at være på Staldgården, men netop i Kolding Arrest, og der er vi så heldige, at der har møder vi snedkermester Henry Larsen, som for et års tid siden sad tre uger i Kolding Arrest for en forbrydelse. Vi ved ikke, hvad det er. Han har ikke rigtig ville sige det, men han. Efter tre uger blev han løsladt på grund af manglende beviser. Så i krigstid kan vi gå ud fra. Han har nok ikke gjort noget meget alvorligt. Men snedkermesteren her, snedkermester Larsen, har sørget for at blive meget gode venner med nogle af de tyske vagter i Kolding Arrest og nogle af de her vagter. De er også temmelig nervøse og synes ikke, det er så sjovt, fordi det er aldrig sjovt. Det er heller ikke sjovt for tyske soldater, når Gestapo er i nærheden. Det er uhyggeligt, så de har sympati for danskerne, og snedkermester Larsen er blevet meget gode venner med vagtlederen Fritz, som har hjulpet ham i løbet af det sidste års tid med at smugle breve og ekstra mad frem og tilbage til fangerne. Og nu her i julen '44, der har Henry Larsen besluttet, at nu skal der, nu skal der være jul for fangerne i Kolding Arrest, fordi det er jo lidt uhyggeligt at sidde, og de har brug for lidt juleglæde.

Thomas Klinkby: Når vi kigger rundt blandt de andre, der sidder her den juleaften, tror de, så regner de med, det er deres sidste juleaften. Sidder de og frygter for deres liv og tænker det er nu?

Nina Bauer: Nogen af dem gør. Og det er jo netop det, der gør det uhyggeligt, at man kan mærke den her lidt anspændt stemning, for der er ingen, der ved præcis, om det er den sidste juleaften eller ej. Men det er da også derfor tror jeg, at Henry Larsen har besluttet, at man her i '44... Det er jo ikke noget man ikke rigtig har gjort de andre år, men at man her i '44. Skal der holdes lidt jul. Så han har været været i byen. Han har faktisk været helt i Christiansfelt også for at skaffe julekonfekt. Og så er han her klokken 5 i her juleaftensdag sneget sig ind ad samme vej, som vi kom med en kæmpe kuffert med mad og et juletræ. Og så har vagtleder Fritz, der jo er venlig stemt over for danskerne. Han har åbnet en damecelle, hvor der sidder tre kvinder, hvoraf det eneste, vi ved om dem, er, at Henry Larsen siger, at vi kan kalde dem Lis, Victoria og Kis, og de er blevet lukket ud for at pynte

juletræet, som vi så er blevet sat sådan at så mange fanger som muligt kan se juletræet fra deres celler.

Thomas Klinkby: Og hvor kom de fra?

Nina Bauer: Kvinderne? Ja, jamen vi ved det ikke. Vi ved heller ikke, om det er deres rigtige navn. Vi ved, de sidder i en dame seddel. Vi ved, de har siddet der et stykke tid, fordi Henry Larsen siger, at de kender hinanden godt efterhånden, fordi de har siddet sammen så længe. Andet ved vi ikke om dem.

Thomas Klinkby: Men det er ikke dem, der sidder. Det er ikke dem, der sidder til pynt. De har pynt. Juletræet.

Nina Bauer: De er her for at pynte juletræet, ja, så bliver de nok lukket tilbage til deres celler, når de er færdige med det.

Julie Ralund: Og i den der kuffert der har ham Larsen, han har en masse lækkerier, og dem synes jeg vi skal til at kigge på.

Thomas Klinkby: Mm. meget gerne.

Birgitte Kampmann: Nina var så sød at dele nogle virkelig fantastiske gamle billeder af smørrebrød. Det grønne salatblad kunne jeg slet ikke stå for. Det er så den lille julepynt, der er kommet ind over.

Thomas Klinkby: Vil du ikke beskrive hvordan de ser ud.

Birgitte Kampmann: Der er dyrlægens natmad, som er leverpostej som I kender og sky og saltkød. Og så er der en hjemmelavet leverpostejsmadder med hjemmesyltede rødbeder. Det tænkte jeg måske også var der noget spegepølse, men med lidt løg også. Der er lidt genganger af pynten. Så er der noget roastbeef med en hjemmelavet pickles og en frikadelle og hjemmesylt og rødkål på toppen.

Thomas Klinkby: Og er det her Nina for højtbelagt i forhold til 1944s virkelighed?

Nina Bauer: Det ved vi ikke, men det er muligt, at lige her er det nok at nok lidt lidt højtbelagt i forhold til, hvad vejret snedkermester Larsen har kunnet få fat i i Kolding til juleaften.

Thomas Klinkby: Specielt når de har rullet rundt i den kuffert der.

Julie Ralund: Jeg takker for, at det er sådan her, det ser ud i hvert fald. Det ser rigtig lækkert ud.

Thomas Klinkby: Jeg ved du har et anstrengt forhold til spegepølse, så nu jeg har lige en gentleman og så tager jeg den, så du slipper.

Julie Ralund: Det er sødt af dig.

Birgitte Kampmann: Skal vi gå videre til konfekten, og lige forklare det?

Nina Bauer: Ja, jeg vil gerne lige høre hvad der ellers er.

Birgitte Kampmann: Det var virkelig, virkelig morsomt at lave konfekt efter de rigtig gode anvisninger. Gamle opskrifter som Nina bidrog med, og især var jeg meget nysgerrig på hvad I synes om denne her erstatningsmarcipan, som er lidt lux fordi den ikke lavet på havregryn, som den jo også kunne være lavet på. Er lavet med lidt mandler, men en opbugning og det lavet med fløde og så ælter man flormelis og hakkede mandler bare en lille smule, for man har nok ikke haft særlig meget, men smag på det. Og så er der de der havregrynskugler, hvor man jo har brugt formentlig som noget erstatningskakao.

Nina Bauer: Vi har lige en ting vi skal huske nu når vi har fået smørrebrød. Fordi, at det er under besættelsen, så vi er ekstra gæster her, så vi skal huske at aflevere rationeringsmærker.

Thomas Klinkby: Og hvad står de i? Hvor meget er de værd? Hvor mange har man sådan nogle?

Nina Bauer: Man får jo nyt hver måned af rationeringsmærker, og de er... Man har forsøgt at fordele det sådan. Det er jo meningen, at det skal sikre, at alle får en ordentlig kost, så man hvis man er en hårdtarbejdende mand, så får man mere, end hvis man er en hjemmegående husmor. Hvis man er et barn, kan man få andre ting. Hvis man hvis det er gravid, så får de andre ting, Så får de ekstra vitaminer for eksempel. Men det er også sådan, når man går ud og spiser, så afleverer man især lidt brød- og smørmærker, for det er det, der er rationeret til restauranten, fordi de har jo de har og bruger også smør, brød og smør mærker for at købe det.

Julie Ralund: Så udover man betaler almindelige penge, så betaler man også med rationeringsmærker. Og så prøver jeg lige lidt af det orange og en chokoladekugle. Vil du have Nina?

Nina Bauer: Det vil jeg gerne.

Thomas Klinkby: Nina du skal bare tage. Jeg har smidt rationeringsmærker i puljen. Det er godt.

Julie Ralund: Jeg starter med det. Nej, jeg prøver lige det der marcipan først. Det smager sødt og fint egentlig og har også lidt struktur som om at man har haft mandler. Tænker jeg.

Nina Bauer: Men det her var jo også som Birgitte sagde det her, det er luksusudgaven, så der er nogle der har haft en smule mandler at putte i. Hvis du helt er løbet tør for mandler under besættelsen, hvad de fleste gjorde, så er det rigtig. Så laver man det på enten kartofler eller havregryn, og så er smagen ren mandelessens. Det er ikke en Birgitte der har lavet den. Det er en gårdmand single fra Christiansfeld, der har siddet og lavet 150 små poser med hjemmelavet konfekt, som er blevet givet til denne her juleaften.

Julie Ralund: Fornemt.

Nina Bauer: Og derudover, så er der blevet indsmuglet omkring 1000 [plata]-cigaretter, det vil sige dansk producerede cigaretter, 300 cerutter og en hel masse tændstikker, så fangerne kun kan få lov at få sig en smøg. Det er ikke sikkert, de allesammen nyder det, fordi cigaretter i Danmark under besættelsen det kunne være en nydelse. Det kunne også være noget, der gav søsyge, fordi man kunne ikke længere få dem udefra. Så forskellige danske gartnerier, blandt andet et på Fyn, forsøger sig med at lave cigaretter, cerutter og cigarer selv. Oprindeligt var det markedsført under navnet Powhattan. Det skulle lyde lidt amerikansk. Det blev til på Pu-ha-da. Der var et andet mærke, hvor, hvor, hvor de var, der var opkaldt efter danske søhelte.

De forskellige typer af cigaretter, og der gik rygtet, at det var fordi man blev søsyge, når man røg dem så. Så er det måske ikke de mest nydelsesfulde, men for de rygetrængende, så er det en vigtig ting.

Thomas Klinkby: Hvad spiser man normalt herinde i fængslet?

Nina Bauer: Så er det typisk noget med tørt brød og kaffeerstatning om morgenen og det varme måltid midt på dagen. Det kan være forskellige former af grød og med lidt kød. Fangerne var især glade, hvis der blev serveret gule ærter, for ifølge, ifølge nogle af fangeerindringer man har, så var det nok den eneste af retterne, der rent faktisk var velsmagende. Og så til til aften, så var det igen noget noget rugbrød og dengang med tyndt skrabet lag af smør. Og så som en af fangerne sagde ja, og aftenkaffen eller aftensmaden, den måtte man drømme om.

Thomas Klinkby: Hvor meget ligner denne her juleaften trods alt en juleaften uden for fængslets mure?

Nina Bauer: På nogle punkter ligner den jo meget godt. Særligt med konfekten. Jeg tror, de fleste, juleaften under besættelsen, spiser flæsksteg, hvis de kan få fat i det. And og gås. Men det bliver sværere og sværere i løbet af besættelsen. Men man kan være heldig at kunne få skaffet noget. Hvis det går helt galt, så må man jo lave en eller anden form for forloren gås. Der er blandt andet forslag på, hvordan man kan lave græskar og fyldt med æbler og svesker og brun sovs og så på den måde have en eller anden form for jule steg.

Julie Ralund: Altså inde i et græskar, sådan fordi det så kunne ligne lidt?

Nina Bauer: Ligne og få, altså, noget du kan skære i skiver.

Julie Ralund: Noget der kunne have noget andet inde i sig?

Nina Bauer: Netop, altså det her, det er her virkelig kreativiteten kommer ind. De her forsøg på hvad gør man. For hvad enten det er risengrøden eller risalamanden man spiser, så skal der jo være en mandelgave på det. Det...

Julie Ralund: Det må man have.

Nina Bauer: Det er man nødt til at have, og der bliver lavet kreative ting. Det kan være i de første år, det første år af besættelsen, den første jul i det besatte Danmark. Der er der blandt andet afholdelse af de juleløses jul, hvor de får risengrød med en dadel sten i, i stedet for at der bliver brugt.

Thomas Klinkby: Altså bare stenen fra dadlen?

Nina Bauer: Bare stenen fra dadlen i stedet for en mandel. Jeg ved fra min egen min egen familie, som boede nær Bellahøj, sådan nogle arbejderfamilier nær Bellahøj, at der var det, fik man risengrød, og i den blev der lagt en perlemorsknop, som så kunne udgøre mandlen.

Julie Ralund: Som man lige skal passe på med ikke at tygge for hårdt i.

Thomas Klinkby: Hvad er der af skadestuerapporter omkring slugning af den slags?

Nina Bauer: Nej, det er der ikke det der. Der har de været forsigtige. Men der er det her med, at man finder noget, der på en eller anden måde kan skjules eller udgøre en mandel. Så igen har vi erstattet noget. Det samme gør sig gældende med enhver form for kaffeerstatning, hvor der bliver præsenteret alle mulige ting, der smager ligesom... fuldstændig ligesom kaffe og det meste af det er ristede roer og cikorie.

Julie Ralund: Jeg ved godt det måske er lidt underligt, men jeg kan ikke tænke på, at det er en mærkelig menneskelig egenskab, vi har. Det her med, at vi skal erstatte alting. Hvorfor ikke bare spise det, der er?

Nina Bauer: Mens man spiser det der er. Men, men jeg tror, det er en meget menneskelig ting. Når man er i en krisetid, er det ligesom det her med at gå tilbage og bevare nogle spise- og madtraditioner

og noget velkendt. Og vi oplevede det jo bare for et par år siden. Selv under corona-nedlukningerne, hvor pludselig så blev masser af... så kunne man se søgningerne på klassiske danske retter og kager den steg fuldstændig vanvittigt, fordi folk pludselig nu laver vi et eller andet, vi ikke plejer at lave. Nu går vi tilbage til et eller andet, der minder om sådan mormormaden, der minder os om noget trygt og godt og rart. Det er lidt det samme, du ser under besættelsen, at den store opfindsomhed, der er det ikke så meget at opfinde helt nye retter, som det er, at man prøver at lave alle de retter, man kender, og så bare det, man mangler prøver man at erstatte med noget, som man prøver for eksempel til nytår og lave kranssekage ud af gamle tvebakker og bov.

Julie Ralund: Ej det lyder også lækkert.

Nina Bauer: Ja, og vi har jo også faktisk et eksempel her på vores tallerkner. Vi har nemlig havregrynskugler, og det der er interessant ved havregrynskugler, er faktisk det en af de få madopfindelser fra besættelsen, der overlever besættelsen.

Julie Ralund: Så den er simpelthen opfundet, havregrynskuglen... Jeg skal da lige give Thomas en han skal have en.

Thomas Klinkby: Så kakerlakker og havregrynskugler overlever krigen. Når apokalypsen er kommet, så er der kakerlakker og havregrynskugler tilbage.

Julie Ralund: Jeg tager lige en havregrynskugle.

Thomas Klinkby: Jeg smager også en. Har du en, Nina?

Nina Bauer: Bare sådan noget som det med at skulle købe ind, fordi under besættelsen, der opstår der nemlig et begreb, nemlig det der hedder bukkevarer. Bukkevarer er de varer, som købmanden bukker sig ned under disken for at få fat i, og det vil sige, at det kan være noget... et parti er noget, der er kommet for de, som er gået uden om vareregistreringen eller noget andet, som man kan give til kunder, man godt kan lide, eller særlige særlige lejligheder.

Thomas Klinkby: Så det særligt eksklusive det er bukkevarer?

Nina Bauer: Bukkevarer. Og så også, og det er jo velkendt, at selv om vi har forskellige afdelinger i politiet, der slår ned på al denne form for fødevarer, så bliver det kendt. Altså det er så kendt, at statens husholdningsråd i deres radioprogrammer jo star-... indleder et af dem med at spørge: "Er De ven med Deres slagter?", som handler om det her med at det er selv om, som de siger, det er, at man bør aldrig være uvenner med folk, så er det en særlig god ide her, fordi der så netop kan laves aftaler om man måske kan samle rationeringsmærker, så man kan købe et større stykke, hvis man skal have fest eller nogle andre ting.

Julie Ralund: Jeg kunne godt tænke mig, at vi lige vendte tilbage til det her kolde sted, vi er, fordi jeg har lidt på fornemmelsen, at det måske også lidt er en tysker, vi skal takke for, at vi er her. Du nævner flere gange enheder Fritz.

Nina Bauer: Ja og Fritz Rühle. Han er vagtleder her ved Kolding Arresthus, og det er ham, som snedkermester Larsen især er blevet gode venner med under sit 3 ugers ophold. Så gode venner. Han har inviteret Fritz hjem til ham og konen til middag, efter han er blevet løsladt. Og Fritz, han har denne her sympati for danskerne, kan man tydeligt fornemme, fordi at man kan sige, at snedkermester Fritz med modstandsbevægelsens velsignelse går i gang med at pleje det her venskabsforhold. Og der er ikke... hvad vi har af kilder tyder også på, at Fritz har været meget velvillig over for denne her form for det her venskab og hjælper i høj grad fanger i forhold til at få smuglet breve ind og ud. For eksempel breve fra nogen, der skal ved, de skal til videre til Frøslevlejren. De kan nå at få et brev ud til deres kone, der fortæller, hvad der nu sker, og nogle gange uden om censuren. Nogle gange bliver det alligevel fanget i censuren. Så der er denne her her dobbelthet her, fordi han er jo en tysk soldat. Men det, vi ved om ham, er også, at han har haft et lidt tragisk liv den kære Fritz, som kommer til, kommer til Kolding i november 1943 og træder ind som først vagt og senere vagtleder, fordi at i juli 43, ganske få måneder før han kommer til Kolding, der har han mistet sin søn ved Østfronten, og hans kone og datter er døde i bombardementet af Hamborg, så han er helt alene i verden. Og der ender han altså i Kolding. Og der bliver han også efter krigen, fordi efter krigen, så gifter han sig med en en koldingenser, en enke. Hun er... hendes mand, han er. Han er død ved det, der hedder schalburgtage. Hendes mand er nemlig død her, da Kolding Folkeblad blev sprunget i luften i september '44. Men i 1948, der har hun har Fritz fundet sammen, og de gifter sig, og Fritz åbner en malerforretning i Kolding. Og bor der, og i 1951 år bliver han dansk statsborger. Så må jeg sige, at sådan en slags er også en slags tak for for den hjælp han har han har ydet den danske modstandsbevægelse og fangerne i Kolding Arrest.

Julie Ralund: Det er en rigtig fin historie.

Thomas Klinkby: Ja, og ikke en typisk historie.

Nina Bauer: Absolut ikke en typisk historie.

Thomas Klinkby: De andre fanger her, dem der er fire i en celle til en måske 150 af dem, så de kan få en pose konfekt hver. Men hvad sker der med dem efter den her juleaften?

Nina Bauer: Det er jo lidt forskelligt. Nogle bliver sendt til København, enten til direkte til Ryvangen og blive henrettet eller til Vestre Fængsel. Nogle bliver siddende og bliver senere løsladt. Nogle bliver sendt til Frøslevlejren, og enten sidder de resten af krigen i Frøslevlejren, eller også er de så heldige, så de bliver sendt til koncentrationslejre i Tyskland. Og vi kan... Vi ved ikke rigtig navnene på mange af de her fanger, men vi ved med sikkerhed ud over de tre kvinder Lis, Victoria og Kis, som sidder der. Så ved vi, der sidder en præst, for det var ham, der blev nægtet at holde julegudstjeneste. Det er også muligt, at der har siddet læger. Der sad ofte læger. Det var en meget tit en del af den jyske modstandsbevægelse. Dette her med præster og præster læger dem, de optræder mange gange, og vi ved der har været læger fordi at de var... Det var tit dem der blev sat til de indsatte læger, der blev sat til at tage sig af de syge fanger. Hele Kolding arresthus var der en tysk læge, der ligesom skulle tage sig af det så mange gange, så hvis der var andre læger indsat, så overtog de ligesom

noget af opgaven. Så har der sandsynligvis også stadig siddet nogle politibetjente, der er blevet taget tilbage i september og muligvis også nogle tyske soldater. Og så ved vi med sikkerhed blandt andet, at der har siddet en modstandsmand, nemlig Hjalte Elmgreen, der var oberstløjtnant, som blev arresteret den 27. oktober 1944, og han sidder nemlig i Kolding Arrest, indtil han bliver overført til Frøslevlejren i den 11. Januar 1945, og derefter bliver han desværre sendt til Neuengamme koncentrationslejren i Tyskland. Men ham ved vi altså. Vi kan ikke med sikkerhed sige, om han har været i Kolding lige nøjagtigt juleaften, for han kan have siddet i en forhørcelle i Staldgården, men sandsynligvis har han været her. Derudover så ved vi, at han...

Thomas Klinkby: Undskyld. Døde han i Neuengamme?

Nina Bauer: Nej, ikke så vidt jeg ved.

Julie Ralund: Jeg turde næsten ikke spørge, for du sagde det så alvorligt så jeg tænkte uh.

Nina Bauer: Det er også alvorligt. Jeg har... Det er ikke noget... Jeg har været i arkiverne. Det er ikke noteret, så med stor sandsynlighed, så kom han... Så overlevede han sin tid.

Julie Ralund: Og det blev ikke hans sidste jul.

Nina Bauer: Det blev ikke hans sidste jul, så vidt vi ved, nej. Og derudover så ved vi også, at der muligvis eller muligvis har siddet nogle andre modstandsfolk, bl.a. en redaktør i Esbjerg, der er blevet arresteret for at videregive militære efterretninger og en også en revisor fra Esbjerg. Og det er meget interessant for i hans det man har en note om, når man er inde og kigge i Frøslevlejrens database. Der er en note om arrestgrund og der står bare at han har støttet illegalt efterretnings arbejde for sin søn, så han han er en af dem, der sikkert har hjulpet med noget, eller huset sønnen, der har været modstandsmand og det han er blevet taget på. Og det var også noget, der gør gør julen til noget særligt. Og måske faktisk lige på det punkt er Kolding Arresthus et ret sikkert sted for modstandsfolk at fejre jul, fordi ellers så var det jo en kendt sag, at Gestapo, hvis de vidste, at deres arresterede jo holdt øje med familien til folk modstandsfolk, de mistænkte var gået under jorden eller andet for at se, om de kom til jul eller fødselsdage og derfor kunne blive arresteret. Så det kunne være meget, højtider kunne være meget farligt for især modstandsfolk, der gerne ville se familien.

Julie Ralund: Jeg skal lige høre dig, Nina. Hvordan kan det være, at vi overhovedet ved den her detaljegrad om den her ellers meget hemmelige juleaften?

Nina Bauer: Det kan vi takke snedkermester Larsen for, at vi ved. For det er sådan, at i julen 1945 beslutter Danmarks Radio at lave en reportage, der skal hede 'Ved juletid sidste år', hvor de har interviewet modstandsfolk fra hele Danmark om, hvordan de holdt jul. Og den bliver sendt den 25. december 1945. Og i denne I dette program, der fortæller snedkermester Larsen historien helt fra start, hvordan han dér klokken 5 den 24. december 1944 sniger sig ind i Kolding Arresthus med en kuffert og juletræ. Og hvordan disse ting bliver fejret. Og det interessante er med denne her radioudsendelse, at den har ikke været sendt siden, så den har bare ligget i DR's arkiver og ventet på, at nogen skulle falde over den på et tidspunkt er den blevet digitaliseret, men den er stadig bare

ligget og ventet på, at nogen skulle lytte, lytte til den, finde denne her historie og tænke Det var alligevel en historie fra besættelsen, jeg aldrig havde hørt før.

Julie Ralund: Nina, det er jeg rigtig glad for, at du hjalp os med at finde frem til. Fordi hvor har det været ikke en hyggelig jul, men en dejlig jul takket været Birgittes henrivende konfekt og lækre højtbelagt smørrebrød og dit gode fortællergen, Nina. Tak for det!

Thomas Klinkby: Vi skal se at finde ud igen, helst uden at blive opdaget. Måske du kan hjælpe med det, Nina.

Nina Bauer: Det kan jeg godt, men vi er så heldige at Fritz han har holdt øje for os, så vi kan liste ud af porten samme vej som vi kom.

Thomas Klinkby: Så synes jeg, vi skal gøre det, og så vil jeg skynde mig hjem og sove snapsen ud.

Julie Ralund: Tak for oplevelsen, Nina og invitationen. Glædelig jul.

Nina Bauer: I lige måde.

Julie Ralund: Næste gang skal vi til en legendarisk bryllupsfest, hvor der muligvis var verdenspremiere på missionærstilling på Madras, Thomas.

Thomas Klinkby: Serien Alletiders Fest er blevet til med støtte fra William Demant Fonden. Produceret af Buddy Buddy for Nationalmuseets mediehus, Vores Tid. Det er Gustav Niepoort som har lavet lyd, design og Troels Donnerborg er redaktør.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Alletiders Fest S1E2: Hemmelig juleaften i nazisternes fængsel](#)

Produceret af Buddy Buddy for Vores Tid